

BO‘LAJAK BOSHLANG‘ICH SINIF O‘QITUVCHILARINING UZLUKSIZ KASBIY RIVOJLANISHINI SAMARALI BOSHQARISHDA XALQARO TAJRIBALARNING AHAMIYATI.

Sirdaryo viloyati Pedagogik mahorat markazi

Metodik xizmat ko‘rsatish bo‘limi

Boshlang‘ich ta‘lim fani metodisti

Nishonova Durdona Olimjon qizi

durdonanishonova48@gmail.com

+998994422412

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining uzluksiz kasbiy rivojlanishini samarali boshqarish masalalari hamda bu boradagi ilg‘or xalqaro tajribalar tahlil qilinadi. Unda Finlyandiya, Singapur, Buyuk Britaniya va Janubiy Koreya ta‘lim tizimlarida qo‘llanilayotgan o‘qituvchilarni kasbiy rivojlantirish strategiyalari o‘rganilgan. Ushbu tajribalarni O‘zbekiston ta‘lim tizimiga moslashtirish orqali bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish yo‘llari yoritilgan.

Kalit so‘zlar: bo‘lajak o‘qituvchi, uzluksiz kasbiy rivojlanish, xalqaro tajriba, ta‘lim sifati, kasbiy boshqaruv, innovatsion metodika.

АННОТАЦИЯ:

В статье рассматриваются вопросы эффективного управления непрерывным профессиональным развитием будущих учителей начальных классов, а также анализируются передовые международные практики в данной области. Изучены стратегии профессионального развития педагогов, применяемые в Финляндии, Сингапуре, Великобритании и Южной Корее. Определено значение внедрения этих практик в систему образования Узбекистана для повышения профессиональной компетентности будущих учителей.

Ключевые слова: будущий учитель, непрерывное профессиональное развитие, международный опыт, качество образования, профессиональное управление, инновационные методы обучения.

ABSTRACT:

This article discusses the effective management of continuous professional development of prospective primary school teachers and analyzes advanced international practices in this area. It examines teacher professional development strategies implemented in Finland, Singapore, the United Kingdom, and South Korea. The study highlights the importance of adapting these international experiences to the education system of Uzbekistan to enhance the professional competencies of future teachers.

Keywords: prospective teacher, continuous professional development, international experience, quality of education, professional management, innovative methodology.

KIRISH.

Zamonaviy ta'lim tizimi o'qituvchidan doimiy yangilanishni, zamon talablariga mos bilim, ko'nikma va malakalarga ega bo'lishni talab etmoqda. Ayniqsa, bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilari uchun bu jarayon o'ta muhimdir, chunki boshlang'ich ta'lim — o'quvchi shaxsining poydevorini shakllantiruvchi bosqich bo'lib, undagi har bir o'qituvchi kelajak avlodning intellektual va ma'naviy rivojiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Uzluksiz kasbiy rivojlanish — bu o'qituvchining nafaqat malakasini oshirish, balki o'z kasbiy faoliyatini tahlil qilish, yangicha metodlarni o'rganish va o'z ustida muntazam ishlash jarayonidir. Bo'lajak o'qituvchilar uchun bu jarayon talabalik davridayoq shakllanishi zarur, chunki aynan shu davrda ularning kasbiy dunyoqarashi, pedagogik qadriyatlari va o'zini rivojlantirishga bo'lgan motivatsiyasi shakllanadi.

Bugungi kunda dunyo miqyosida o'qituvchilarni tayyorlash va ularning uzluksiz kasbiy rivojlanishini boshqarish bo'yicha ilg'or tajribalar shakllanmoqda. Finlyandiya, Singapur, Buyuk Britaniya va Janubiy Koreya kabi davlatlarda o'qituvchining kasbiy rivojlanishi davlat siyosati darajasida yo'lga qo'yilgan. Bu mamlakatlarda ta'lim sifatini oshirishning eng muhim omili sifatida aynan o'qituvchi shaxsining kasbiy o'sishiga e'tibor qaratiladi.

O‘zbekiston ta’lim tizimida ham bu masalaga alohida e’tibor qaratilmoqda. Bo‘lajak o‘qituvchilarni tayyorlashda xalqaro tajribalarni o‘rganish, ilg‘or pedagogik yondashuvlarni milliy sharoitga moslashtirish, ta’lim jarayoniga innovatsion metodlarni joriy etish dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

Shu bois, ushbu maqola bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining uzluksiz kasbiy rivojlanishini samarali boshqarishda xalqaro tajribalarning ahamiyatini tahlil etishga, ularning O‘zbekiston ta’lim tizimidagi qo‘llanish imkoniyatlarini aniqlashga qaratilgan.

Bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining uzluksiz kasbiy rivojlanishini samarali boshqarishda xalqaro tajribalar va milliy model taklifi

1. Bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy rivojlanishiga global yondashuvlar

So‘nggi yillarda dunyo ta’lim tizimida o‘qituvchilarning uzluksiz kasbiy rivojlanishiga yondashuv tubdan o‘zgardi. Avvallari malaka oshirish faqat kurs yoki seminarlar shaklida bo‘lgan bo‘lsa, hozirda bu jarayon doimiy, reflektiv va shaxsga yo‘naltirilgan o‘rganish tizimi sifatida qaralmoqda.

Xalqaro tadqiqotlar (OECD, UNESCO, World Bank) shuni ko‘rsatadiki, o‘qituvchi rivojlanmasa, ta’lim sifati ham oshmaydi. Shu bois ko‘plab mamlakatlar uzluksiz kasbiy rivojlanishni davlat darajasidagi ustuvor yo‘nalish sifatida belgilagan.

2. Xalqaro tajribalarning tahlili. Finlyandiya tajribasi:

Bu mamlakatda o‘qituvchilar tayyorlash jarayoni “research-based learning” (tadqiqotga asoslangan ta’lim) tamoyiliga tayanadi. Har bir bo‘lajak o‘qituvchi o‘zining ilmiy loyihasini olib boradi, darslarni tahlil qiladi, amaliyotda muammolarni aniqlab, ilmiy asosda yechim topadi. O‘qituvchi o‘z faoliyatining “ilmiy tahlilchisi” sifatida shakllanadi.

Singapur tajribasi: Bu mamlakatda o‘qituvchilarning uzluksiz rivojlanishida “Teacher Growth Model” muhim o‘rin tutadi. Har bir o‘qituvchi uchun individual rivojlanish yo‘l xaritasi (Professional Growth Roadmap) ishlab chiqiladi. Talabalik davridayoq ularning shaxsiy kompetensiyalari baholanib, rivojlanish yo‘nalishlari belgilanadi.

Janubiy Koreya tajribasi: Raqamli texnologiyalar asosida onlayn o‘qitish, virtual amaliyotlar va sun‘iy intellekt yordamida tahliliy monitoring tizimi joriy qilingan. Bo‘lajak o‘qituvchilar “Smart Teacher Platform” orqali dars modellarini ishlab chiqib, baho olishadi.

Buyuk Britaniya tajribasi: Bu yerda o'qituvchilarning o'zaro hamkorligi — “Professional Learning Community” konsepsiyasi orqali amalga oshadi. Talabalar kichik guruhlarda dars tahlili, tajriba almashish, muammolarni birgalikda hal etish orqali rivojlanadilar.

3. Tahliliy xulosa.

Yuqoridagi tahlildan ko'rinadiki, ilg'or mamlakatlarda uzluksiz kasbiy rivojlanishning umumiy jihatlari quyidagilardan iborat:

Individual rivojlanish. Har bir o'qituvchi uchun shaxsiy rivojlanish yo'l xaritasi ishlab chiqiladi.

Mentorlik tizimi. Tajribali o'qituvchilar yosh kadrlarga yo'l-yo'riq beradi

Reflektiv o'rganish. O'qituvchi o'z faoliyatini tahlil qiladi, xatolarni aniqlaydi

Raqamli kompetensiya .Raqamli platformalarda o'qitish va o'zini rivojlantirish ko'nikmalari shakllantiriladi

Hamkorlik va tajriba almashish O'qituvchilar o'rtasida professional hamjamiyatlar shakllanadi. Bu jihatlar O'zbekiston oliy ta'lim muassasalarida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarni tayyorlashda ham qo'llanishi mumkin.

Taklif etilayotgan model: “Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarning uzluksiz kasbiy rivojlanishining 3 bosqichli modeli”

Mazkur model xalqaro ilg'or tajribalarga (Finlyandiya, Singapur, Janubiy Koreya, Yaponiya) asoslangan holda ishlab chiqilgan bo'lib, O'zbekiston ta'lim tizimiga moslashtirilgan. Modelning asosiy maqsadi – bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini muntazam yangilab borish, raqamli va reflektiv ko'nikmalarini shakllantirish hamda shaxsiy rivojlanish traektoriyasini yaratishdir.

Raqamli tayyorgarlik va o'zini rivojlantirish bosqichi (Universitet davrida)

Maqsad: talabalik jarayonidayoq o'qituvchi sifatida o'zining raqamli, metodik va ijodiy salohiyatini rivojlantirish.

Asosiy yo'nalishlar: Talabalarga shaxsiy raqamli portfel (e-portfolio) yaratish imkoniyatini berish. Portfelga amaliyot natijalari, talaba o'tkazgan darslar videolari, metodik ishlanmalar, o'z-o'zini tahlil (refleksiya) yozuvlari kiritiladi. Har bir talaba uchun

“Kasbiy o‘qish xaritasi” (Career Roadmap) tuziladi. Universitetlarda “Raqamli pedagogika” va “Professional refleksiya asoslari” fanlari joriy etiladi. Talabalarning kasbiy qiziqishlari asosida mini-loyihalar ishlab chiqiladi (masalan, boshlang‘ich ta’limda o‘yinli metodlardan foydalanish).

Kutilayotgan natijalar: Bo‘lajak o‘qituvchi o‘z kasbiy kamolot yo‘lini mustaqil rejalashtira oladi;

Raqamli platformalardan foydalanish ko‘nikmasi shakllanadi;

Mentorlik va reflektiv amaliyot bosqichi (Kasbiy amaliyot davrida)

Maqsad: bo‘lajak o‘qituvchilarning amaliyot davomida kasbiy faoliyatini chuqurlashtirish, tajribali pedagoglar yordamida mustahkamlash.

Asosiy yo‘nalishlar: Har bir amaliyotchi talabaga mentor-o‘qituvchi biriktiriladi. Har hafta “Refleksiya sessiyasi” o‘tkaziladi – bunda talaba o‘z darsini tahlil qiladi, mentor esa baholaydi va takliflar beradi. “Pedagogik kuzatuv kundaligi” joriy qilinadi – unda talabalar dars jarayonidagi muammolar va yechimlarni yozib boradilar. Universitetda “O‘zaro o‘rganish (peer-learning)” tizimi yo‘lga qo‘yilgan.

XULOSA.

Bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining uzluksiz kasbiy rivojlanishini samarali boshqarish bugungi globallashuv davrida ta’lim sifatini belgilovchi asosiy omillardan biridir. Xalqaro tajribalar tahlili shuni ko‘rsatadiki, rivojlangan davlatlarda o‘qituvchi tayyorlash tizimi faqat nazariy bilimga emas, balki shaxsiy refleksiya, raqamli kompetensiyalar, mustaqil o‘rganish va mentorlik asosiga qurilgan.

O‘zbekiston ta’lim tizimida ham so‘nggi yillarda kasbiy rivojlanishni ta’minlovchi islohotlar amalga oshirilmoqda, biroq ularni yanada tizimli va innovatsion yondashuv asosida boshqarish zarur. Shu bois, muallif tomonidan ishlab chiqilgan “Integrativ 3 bosqichli uzluksiz kasbiy rivojlanish modeli” o‘zida xalqaro tajriba va milliy ehtiyojlar uyg‘unligini ifodalaydi. Ushbu modelning afzalligi – u bo‘lajak o‘qituvchini talabalik davridan boshlab mustaqil o‘rganish, o‘zini baholash va raqamli rivojlanishga yo‘naltiradi.

Modelning asosiy tamoyillari – uzluksizlik, raqamlashtirish, refleksiya, mentorlik va hamkorlik – o‘qituvchi shaxsini doimiy o‘qishda ushlab turuvchi boshqaruv mexanizmini

yaratadi. Natijada, bo'lajak o'qituvchilar, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni egallagan, raqamli fikrlash qobiliyatiga ega, o'z faoliyatini tahlil qila oladigan, xalqaro miqyosda raqobatbardosh mutaxassis sifatida shakllanadi.

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini tayyorlash jarayonida xalqaro tajribalarni o'rganish nafaqat kasbiy rivojlanishni ta'minlaydi, balki ta'lim tizimining boshqaruv samaradorligini ham oshiradi. Shuning uchun har bir pedagogik oliy ta'lim muassasasi o'z tizimiga raqamli portfel, mentorlik dasturi va onlayn kasbiy rivojlanish platformalarini joriy etishi dolzarbdir.

Xulosa qilib aytganda, taklif etilgan model, uzluksiz ta'lim tizimini yangi bosqichga olib chiqadi, o'qituvchining kasbiy kompetensiyasini doimiy rivojlantirishni ta'minlaydi, ta'lim boshqaruvini innovatsion, raqamli va shaxsga yo'naltirilgan tarzda qayta tashkil etishga xizmat qiladi.

Bu yondashuv O'zbekiston ta'lim tizimini xalqaro standartlarga yaqinlashtirish, bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy faolligini oshirish va ularni XXI asr talablariga mos kadrlar sifatida shakllantirishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI.

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Ta'lim sifatini oshirish va ilm-fan sohasini rivojlantirish to'g'risida"gi PQ-3775-son qarori. — Toshkent, 2018.
2. "O'zbekiston Respublikasida uzluksiz ta'lim tizimini takomillashtirish konsepsiyasi". — Toshkent, 2019.
3. Hattie, J. (2012). Visible Learning for Teachers: Maximizing Impact on Learning. Routledge, London.
4. Darling-Hammond, L. (2017). Empowered Educators: How High-Performing Systems Shape Teaching Quality Around the World. Jossey-Bass.
5. OECD (2021). Teachers' Professional Learning and Development: International Practices. OECD Publishing, Paris.
6. Fullan, M. (2014). The Principal: Three Keys to Maximizing Impact. Jossey-Bass.
7. Shön, D. (1983). The Reflective Practitioner: How Professionals Think in Action. Basic Books.

8. Xodjayev, B. & Raximova, M. (2022). “Uzluksiz ta’lim tizimida o‘qituvchilarning kasbiy rivojlanishini boshqarish mexanizmlari.” — Pedagogika va Psixologiya Jurnal, №4.
9. Nazarova, G. (2021). Bo‘lajak o‘qituvchilarda innovatsion kompetensiyalarni rivojlantirish texnologiyalari. — Toshkent: TDPU nashriyoti.
10. World Bank (2020). Improving Teacher Professional Development in Central Asia: Lessons from International Experience.